

Буртовой М.О.

УДК: 343. 37

ст. викладач кафедри кримінально-правових дисциплін

Криворізького факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ад'юнкта кафедри кримінального права та кримінології

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ДОКУМЕНТ ЯК ЗАСІБ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ В ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ

Організація ефективної системи попередження злочинності у сфері економіки є однією з найактуальніших соціальних проблем сучасності, вирішення якої для багатьох країн світу є надзвичайно важливою і складною справою. Особливо це стосується країн з перехідною трансформаційною економікою, до яких належить Україна. Злочинність в сфері економіки, через зміни соціально-економічних умов постійно трансформується в нові види і форми, видозмінюються і засоби вчинення цих злочинів.

За останні роки в Україні у сфері протидії злочинності в сфері економіки зроблено багато, однак здійснювані заходи ще не дали відчутних позитивних результатів у справі протидії злочинності у сфері економіки. Все це обумовлює постійну необхідність провадження досліджень з цієї проблематики і пошуків найбільш ефективних заходів протидії.

Перелічені обставини зумовили актуальність і вибір теми проведення комплексного дослідження документа як засобу вчинення злочину в економічній сфері.

Робота виконується у межах дисертаційного дослідження автора у напрямку розвитку і вдосконалення аналізу документів як засобів вчинення злочину в економічній сфері. Наузова стаття відповідає Тематичні пріоритетних напрямів наукових та дисертаційних досліджень, відповідно до наказу МВС України від 05.07.2004 р. № 755, планам науково-дослідної роботи кафедри кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

Мета даної роботи полягає у з'ясуванні кримінально-правового поняття документу як засобу злочину, що вчиняється в економічній сфері, визначення його ознак, що впливають на кваліфікацію злочинів.

Значний внесок у дослідження злочинів, вчинюваних в економічній сфері і вирішення зазначених питань зробили М.І. Бажанов, О.М. Бандурка, О.О. Дудоров, В.В. Коваленко, М.Й. Коржанський, М.І. Мельник, В.О. Назволицький та інші дослідники.

Поняття документ походить від лат. (documentum - повчальний приклад, взірць, доказ) -

матеріальний носій інформації, призначений для її обробки і передачі в часі і просторі [1]. В законодавстві України поняття документа трактується як матеріальна форма одержання, зберігання, використання і поширення інформації шляхом фіксації її на папері, магнітній, кіно-, відео-, фотоплівці або на іншому носії [2]. В Україні, як і в інших країнах світу, найчастіше злочини в сфері економіки вчиняються за допомогою документів. При розслідуванні злочинів даної групи часто зустрічаються різні види документів, які виступають засобами вчинення злочинів, що суттєво полегшує злочинцям здійснення кримінально каранних діянь для досягнення певних цілей.

Для характеристики об'єктивної сторони злочину такі ознаки як спосіб і засіб вчинення злочину мають важливе значення, які виступають її факультативними ознаками, однак у деяких статтях особливої частини Кримінального кодексу України (далі КК України) ці ознаки прямо зазначені (описані) і тому набувають у даному разі значення обов'язкових.

Спосіб вчинення злочину - це сукупність певних прийомів, що використовується злочинцем при реалізації своїх намірів [3]. Способи вчинення злочину в економічній сфері з використанням документів можуть бути різноманітні. Спосіб має важливе кримінально-правове значення для правильної кваліфікації злочину, його аналіз дає можливість зробити висновок про інші ознаки й елементи складу злочину.

Засоби вчинення злочину - предмети та пристосування, необхідні для вчинення злочину або такі, що полегшують його вчинення [2].

Також можна зазначити, що засоби вчинення злочину - це предмети матеріального світу, що застосовуються злочинцем при вчиненні суспільно небезпечного діяння. До засобів вчинення злочину можуть бути віднесені підроблені документи. Засоби вчинення злочину слід відрізнити від предмета злочину, під яким розуміють предмети матеріального світу, у зв'язку з якими чи з приводу яких вчиняється злочин. Засоби вчинення злочину

в одних випадках істотно полегшують вчинення злочину, в інших - без них це взагалі неможливо.

Злочини в сфері економіки залежно від безпосереднього об'єкта посягання можуть бути таких видів: злочини у сфері кредитно-фінансової, банківської і бюджетної системи України; злочини у сфері підприємництва, конкретних відносин, та іншої діяльності господарюючих суб'єктів; злочини у сфері банківської діяльності; злочини у сфері використання фінансових ресурсів та обігу цінних паперів; злочини у сфері обслуговування споживачів; злочини у сфері приватизації державного та комунального майна [4].

Злочинні діяння, вчинювані в економічній сфері, характеризуються ринковістю, виконенням способом вчинення, створення стійких злочинних груп, оснащеними новітньою технікою та обладнаннями.

Більшість вищезгаданих злочинів вчинюються за допомогою документів, які в свою чергу є засобом, або способом вчинення злочину та застосовуються у такому вигляді:

- виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою збуту державних цінних паперів (ст. 199 КК України);

- підроблення, придбання, зберігання, перевезення з метою збуту, а також використання підроблених документів на переказ (ст. 200 КК України);

- подання митному органу України як підстави для переміщення предметів підроблених документів, одержаних незаконним шляхом, або документів, що містять неправдиві дані, а також документів, що є підставою для переміщення інших предметів (ст. 201 КК України);

- видання нормативно-правових або розпорядчих актів, які змінюють доходи і видатки бюджету всупереч Бюджетному кодексу України та іншими законодавчими актами (ст. 211 КК України);

- укладання з суб'єктами господарювання фіктивних угод; фальсифікація установчих документів; використання підроблених або викрадених документів та ін. (ст. 205 КК України);

- вчинення будь-яких угод, в тому числі фінансових операцій з грошовими коштами та іншим майном, здобутими злочинним шляхом (ст. 209 КК України);

- офіційна заява про фінансову неспроможність виконання вимог з боку кредиторів і зобов'язань з боку кредиторів (ст. 218 КК України);

- дії, що призводять до стійкої фінансової неспроможності суб'єкта господарської діяльності,

тобто дії які насправді погіршують фінансове становище суб'єктів господарської діяльності, наприклад, укладання завідомо негативних угод або завідомо недійсних угод з великими штрафними санкціями (ст. 219 КК України);

- придування стійкої фінансової неспроможності суб'єкта господарської діяльності, у вигляді подання недостовірних відомостей (ст. 220 КК України);

- фальсифікація, приховування або знищення документів, які відображають господарську чи фінансову діяльність суб'єкта господарської діяльності (ст. 221 КК України);

- внесення неправдивих відомостей в установчі документи; складення фіктивних техніко-економічних обґрунтувань з метою потреби в субсидій, субвенцій, дотацій, кредитів чи пільг з податків; підробка договорів про укладання угод; фальсифікація бухгалтерської документації (ст. 222 КК України);

- випуск (емісія) цінних паперів у формі їх відкритого розміщення без реєстрації емісії у встановленому законом порядку (ст. 223 КК України);

- виготовлення, збут та використання підроблених недержавних цінних паперів (ст. 224 КК України);

- приватизація шляхом використання підроблених приватизаційних документів (ст. 233 КК України);

- купівля, продаж або інша незаконна передача чужих приватизаційних паперів, або розміщення та інші операції з чужими приватизаційними документами без належного дозволу, викрадення приватизаційних паперів (ст. 234 КК України) [5].

Проведене дослідження дозволяє визначити, що документ може відігравати різну роль при вчиненні злочину, і це тягне за собою поряд з наявністю інших ознак відповідного складу злочину різну кваліфікацію діяння. Тобто, необхідно розмежовувати з одного боку, знаряддя чи засоби вчинення злочину, а з іншої - предмет злочину.

На думку автора, до однієї з умов, яка б сприяла покращенню якості протидії злочинам у сфері економіки, які вчинюються з використанням документів, або за їх допомогою, необхідно віднести: створення інформаційної бази даних зразків найбільш типових підроблених цінних паперів та документів, які використовуються при проведенні великих шахрайських угод.

Перелік посилань:

1. Популярна юридична енциклопедія / Кол. авт.: В.К. Гіневський, В.В. Голоченко... В.С. Ковальський (кер) та ін. - К.: Юрінком Інтер, 2003. - 528 с.
2. Закон України "Про інформацію" від 2 жовтня 1992 р. - Ст. 27.
3. Шаптунова С.А., Терещенко А.І., Примаченко В.Ф. Навчальний посібник для підготовки до державного іспиту з курсу "Кримінальне право України". - Д.: Юрид. акад. МВС, 2004. - 200 с.

4. Бажанов М.І., Сташук В.В., Талій В.Я. Кримінальне право України. Особлива частина. - Київ - Харків, 2002.

5. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. - 2-ге вид., переробл. та доповн. / Відп. Ред. С.С. Яценко. - К.: А.С.К., 2003. - 876 с. - (Нормативні документи та коментарі).

Гриб О.М.

*к.іст.н., доцент кафедри історії і теорії держави і права
Львівського регіонального інституту управління
Запорізького національного технічного університету*

УДК: 342.553:340.61

МОРАЛЬНА ПОЛІТИКА ЯК ЦІННІСТЬ ДЕМОКРАТІЇ: МІСЦЕВИЙ ВИМІР

Коло суб'єктів політичної діяльності розширюється за рахунок місцевого самоврядування, органів державної влади на місцях. Особливість цих органів - в їх виборності, а значить можливість електорату впливати на якість своїх місцевих лідерів. Демократизація, шлях на якій стала Україна на межі XX-XXI століть веде до посилення морального компонента політики: суспільство робить переоцінку якостей лідера в бік його чесності, порядності як головної умови його діловитості, організаторських якостей.

Занепад українського народу свого часу почався з морального вродження правлячого прошарку в добу польського панування, зросійщення в нові часи, лицедієвства і фальші в новітні. Деформація моралі триває в незалежній Українській державі. І це в країні, де демократичні традиції культивувались чи не з часів трипільських Аратти - України! [1].

Навряд чи варто всі проблеми зводити тільки до права. Режим правової державності утверджує вищі моральні цінності в громаді [2]. Окрім суворого дотримання законів, суспільство передбачає, ще одну принципову вимогу - дотримання загальноприйнятих норм моралі. Право і мораль завжди були, є і будуть чинниками людського буття й гуманізму [3].

Додержання норм моралі забезпечується внутрішнім переманенням самого лідера, громадсько думкою, впливом через освіту, виховання, пропагандою через засоби інформації краєвих зразків тощо.

Найважливіша ознака моральності політика - високий професіоналізм. Кадровий потенціал місцевих органів влади - основа не лише регіональної, але й державної еліти. Актуальними є завдання підготовки кадрового потенціалу, робота з резервом, формування нової української культури, нового способу управлінського мислення [4]. їх успішному вирішенню сприяє впровадження системи управління якістю ІСО 9001 : 2000 в обслуговуванні владою громадян. На жаль, підключення до системи міжнародних стандартів в Україні відбувається майже через, головним чином, пасивність місцевої виконавчої влади. Варта уваги, на наш погляд, ідея щорічної часткової ротації депутатського корпусу місцевих Рад: обрана один раз на кілька років, місцева Рада може загальмувати моральний прогрес.

Про моральність влади, в т.ч. місцевої, можна говорити лише в умовах природної рівності людей, діалогу влади з народом, свободи совісті, свободи творчості, державності України. Моральна культура політичного діяча передбачає не просто професіоналізм в роботі, а й виняткову повагу до інтересів країни (патріотизм). Українська влада й особливо в південних, ефективніша, чим більший її духовний потенціал, особливо якщо в ньому досить переконливо зосереджений національний дух. Культивування одного лише "містечкового патріотизму" проблему не вирішить, - треба пробуджувати генетичну українську пам'ять. Націоналізм - природна моральна категорія, що спонукає еліту, громадян захищати рідну державу,